

Uit de vereniging:

Blz. 2	Van de redactie
Blz. 2	Mededeling voor leden Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal
Blz. 3	Expositie Tweede Wereldoorlog voorjaar 2015
Blz. 3	Levendige jaarvergadering van de MHVS op 31 januari 2014
Blz. 4	Oproep
Blz. 5	Jaarprogramma Maas- en Swalmdal en MHVS

Overige artikelen:

Blz. 5	Kerstwandeling
Blz. 7	'n Sjterker sjtök besjteit d'nootj
Blz. 10	Elzen
Blz. 13	Uit het leven van onze voorouders
Blz. 14	De vondst van een Franse munt uit 1793
Blz. 16	Mijn vader Sef Hermans
Blz. 17	Kroniek van Swalmen, eind september t/m december 2013
Blz. 19	Keesblome
Blz. 19	Kerkelijke visitatieverslagen
Blz. 19	Cultureel Historisch Museum Asselt
Blz. 20	Herkomst, productie en gebruik Nederlandse tegel
Blz. 22	Herinneringen uit Belfeld (3)
Blz. 23	Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (29)
Blz. 24	Nieuwe rubriek – Mien eerste Zjwaams
Blz. 26	Uit de oude doos
Blz. 26	Nieuwe bomen geplant langs kasteelgracht
Blz. 27	Kadasterinformatie openbaar
Blz. 28	Leuk om te bewaren (1)

Foto's aangeleverd door:

Riky Simons-Julicher	blz. 4
Archief MHVS	blz. 4, 8, 9, 26
Gerard Janssen	blz. 9
Ab Strijker	blz. 11
Wiel Luys	blz. 14
Annelies Hermans	blz. 16,17
Thei Derks	blz. 21, 22
Hans Simons	blz. 25, 27
Jan Geerlings	blz. 27
Chrit Verstappen	blz. 28

Uit de vereniging:

Van de redactie

Voor de omslag van Biejeingezeumerd 2014 koos de redactie voor een viertal kunstwerken uit ons werkgebied.

In Belfeld op de rotonde aan de Rijksweg staat Spiral Corten, ofwel het slakkenhuis van de Tegelse kunstenaar Pii (Pie Daamen). Dit kunstwerk van staal met elementen van messing werd op 29 mei 2000 onthuld bij de officiële ingebruikname van de rotonde. Het is geplaatst op een hellend vlak en is 8,5 meter breed en 2,5 meter hoog.

Aan de muur van Herberg De Bongerd in Beesel bevindt zich De Lezende Draak, een keramisch wandrelief van de in 2009 overleden kunstenaar Piet Schoenmakers. Het reliëf werd in 1970 geplaatst aan de muur van de toenmalige bibliotheek aan de Markt.

Schoenmakers was indertijd werkzaam voor keramisch atelier St. Joris in Beesel.

In Swalmen op het pleintje in de buurtschap Heide is in september 1995 in opdracht van het Comité Monument Heiermert een bronsplastiek geplaatst van beeldhouwer Jo Ramakers uit Beek. Uitgebeeld wordt het thema Saamhorigheid/Verbondenheid, verwijzend naar het 50-jarig bestaan van de Mariabuurt.

Sinds mei 2009 siert De Parelbloem de kloostertuin in het centrum van Reuver. Het kunstwerk is gemaakt naar een ontwerp van de Groningse kunstenaar Hans Rikken en geplaatst bij gelegenheid van de nieuwbouw van het kantoor van Stichting Woongoed2Duizend. Het is gegoten in brons, aluminium en RVS (Roestvast staal) uit de laatste gietvorm van metaalgieterij Metaco Reuver.

Mededeling voor leden van Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal

Als lid ontvangt U 4 maal per jaar het verenigingsblad. Hiermee wordt U op de hoogte gesteld van allerlei verenigingsactiviteiten. Nadeel is dat vaak niet alle informatie met betrekking tot een activiteit lang van tevoren beschikbaar is. Ook komt er nog regelmatig tussentijds informatie beschikbaar. Deze willen we sneller delen met alle leden. Hierbij valt te denken aan:

- Een bericht over het onverhoopt niet doorgaan of een wijziging van een activiteit.
- Een herinnering een paar dagen voorafgaand aan een lezing.
- Aanvullende informatie over sprekers, of over het onderwerp.
- Activiteiten bij zusterverenigingen (lezingen en tentoonstellingen).
- Informatie over extra activiteiten op de inloopavonden enz.
- Informatie over onze jaarlijkse busreis.
- Informatie over de presentatie van ons jaarboek.
- Werven van vrijwilligers voor het meehelpen bij een activiteit.

Vandaar dat we als aanvulling op het verenigingsblad hebben gekozen voor een modern communicatiemiddel: een digitale Nieuwsbrief. Deze nieuwsbrief is gratis. Momenteel is er slechts een klein aantal leden op geabonneerd. We willen U daarom vragen, als U interesse heeft in deze extra informatie, uw email-adres op te geven. Dit kan door rechtstreeks een mail te sturen naar onze secretaris Twan Ernst. Zijn mailadres is: twanernst@ziggo.nl

Ook een aspect dat de aandacht verdient is de toezending van ons verenigingsblad aan leden die buiten het bezorggebied van onze vereniging wonen. De portokosten zijn in de afgelopen jaren fors gestegen, waardoor de vereniging jaarlijks ruim honderd euro's extra toelegt. Hiervoor zal in de loop van 2014 naar een acceptabele oplossing gezocht worden. Een van de opties is het toezenden

van de digitale versie van Biejeingezeumerd. Hiervoor hebben wij echter een recent e-mailadres nodig. Ook al heeft U ons Uw e-mailadres al gegeven, zend ons even een mailtje zodat wij dit kunnen verifiëren en/of actualiseren. Deze mail kunt U zenden naar twanernst@ziggo.nl
Hartelijk dank voor Uw medewerking, wij blijven U informeren.

Expositie over Tweede Wereldoorlog in het voorjaar van 2015

Een werkgroep van de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal uit Reuver, bestaande uit Wim Rovers en Geert Franssen uit Reuver en Offenbeek, Thei Derks en Wiel Killaars uit Beesel en Jan Coopmans uit Belfeld, is onlangs gestart met de voorbereidingen om een expositie op te zetten, die gehouden zal worden in het voorjaar van 2015, als het 70 jaar geleden is dat deze regio bevrijd werd van de Duitsers.

Het is de bedoeling dat hierbij alle gebeurtenissen aan bod komen, die zich rond de oorlog hebben afgespeeld in de plaatsen Beesel, Reuver en Belfeld. Te denken valt o.a. aan: de mobilisatie, de inval op 10 mei 1940, de bezettingstijd, verwoestingen, het verzet, de fronttijd, de evacuatie, de bevrijding en de wederopbouw van deze streek. En zeker niet te vergeten de talloze slachtoffers die in deze tijd zijn gevallen.

Om te komen tot een zo breed mogelijk aanbod van foto's, films, documenten, dagboeken, voorwerpen en verhalen, doen we hierbij een oproep aan alle inwoners, om aan te geven of u in het bezit bent van een of meer van voorgenoemde objecten en bereid bent om deze tijdelijk beschikbaar te willen stellen voor deze expositie.

U kunt dit melden op het e-mailadres: berebe70@gmail.com of telefoonnr. 077-4742825 (Wiel Killaars). Wij zullen dan contact met u opnemen over de verdere afhandeling. Dit kan bestaan uit het optekenen van verhalen, het scannen van foto's, kopiëren van documenten en inventariseren of afspraken maken over de bruikleen van voorwerpen

Wij zijn er zeker van dat er bij de bewoners van Beesel, Reuver en Belfeld nog een groot aantal verhalen, voorwerpen of anderszins hierover aanwezig is. Daarom houden wij ons dan ook aanbevolen om deze te mogen lenen, zodat er in 2015 een uitgebreide en gevarieerde tentoonstelling tot stand kan komen, die toegankelijk zal zijn voor een breed publiek, waaronder ook scholen.

Parallel aan deze expositie zijn we ook bezig met de voorbereidingen voor een gedenkteken, dat we willen plaatsen bij de veerstoep aan de Maas in Beesel. Op 11 november 1944, 70 jaar geleden, is hier namelijk door ondeskundig gebruik van het veer, de zware lading gaan schuiven, waardoor het veer is gekapseisd en gezonken.

Als gevolg hiervan zijn 7 Belfeldse voerlieden en 6 Duitse soldaten verdronken.

Onze vraag is nu: zijn er mensen die meer over deze ramp kunnen vertellen?

Levendige jaarvergadering van de MHVS op 31 januari 2014

De MHVS heeft op 31 januari 2014 de algemene ledenvergadering gehouden in café Thijs en Wilma. In totaal waren 20 leden aanwezig, die zorgden voor een geanimeerde vergadering.

Er werd eerst stil gestaan bij de hoogtepunten van 2013, zoals de tentoonstelling Stationsstraat, Open Monumentendag te Hillen-

raad en andere locaties, de lezingen over de Swalm. Ook de excursies waren dat jaar zeer geslaagd: de fietstocht langs de Swalm, de Hemelvaartsdagfiets-tocht naar Kasteel de Keverberg te Kessel en de Kerstwandeling. Verder werd de goede samenwerking met de zustervereniging Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal gememoreerd, onder andere blijkend uit de aanbieding van het Jaarboek aan Johanna Cox-Geraedts en Toine Wuts.

In het bestuur werd Gerry Nijssen-Severens herkozen. De voorzitter sprak lovende woorden over de inzet van Gerry in het bestuur, in de werkgroep Geschiedenis en bij de Redactie van Biejeingezeumerd.

Ook voorzitter Toine Wuts was aftredend, en herkiezbaar. Hij werd met applaus van alle aanwezigen herkozen als voorzitter. Secretaris Gerard Jonkman sprak waardering uit voor Toine, voor diens grote netwerk, voor zijn kennis, maar vooral voor zijn grote betrokkenheid bij natuur, milieu, landschap en heemkunde van Swalmen. En dit alles ondanks een gezondheid die niet optimaal is.

Kijkend naar het nieuwe jaar blijft de vereniging volop actief. Naast de gebruikelijke activiteiten zijn er een tweetal boeken in verschillende stadia van voorbereiding. Iedereen hoopt dat er in de nabije toekomst weer twee mooie boeken uitgegeven kunnen worden. De levendige vergadering werd nog besloten met een gezellige nazit.

Gerard Jonkman, secretaris Milieu- en Heemkunde-vereniging Swalmen

Oproep

De Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen bestaat, zoals u weet, inmiddels al ruim 30 jaar.

Gedurende deze jaren heeft de vereniging een zeer uitgebreid archief opgebouwd. Dit archief bestaat uit een grote collectie foto's, duizenden overlijdensprentjes, een uitgebreide bibliotheek met Limburgensia, algemene geschiedenis en boeken over natuur en milieu, tevens de doop-, trouw- en overlijdensregisters vanaf 1609-1903.

Ook hebben wij archiefmateriaal van diverse

verenigingen die opgehouden zijn te bestaan. In ons archief bevindt zich ook een grote verzameling aan krantenartikelen over allerlei zaken die in Swalmen de afgelopen decennia plaatsvonden, zoals bijvoorbeeld de aanleg van A73 en de herindeling.

Zoekt u een mooie, interessante vrijetijdsbesteding en wilt u meehelpen in de werkgroep Geschiedenis met het catalogiseren en het op alfabet opbergen van overlijdensprentjes en foto's, het verzamelen en opbergen van krantenartikelen, het invoeren van nieuwe boeken in onze bibliotheek, dan willen we graag van uw hulp gebruik maken.

Wilt u meer weten of mocht u interesse hebben ons te ondersteunen, kom dan eens kijken in ons verenigingsgebouw. Elke week zijn wij in ons verenigingslokaal aan de Stationstraat 15 te Swalmen, voormalig woonhuis familie Hendrickx-Crijns, op de dinsdagmiddag van 14.00 – 16.00 uur aanwezig om ons archief bij te houden.

U kunt contact opnemen met één van onze bestuursleden of gewoon eens binnenlopen.

Jaarprogramma Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal en Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen

21 april	Opening excursieseizoen in het Munitiedepot door de gidsen
29 mei	Hemelvaartsdagfietstocht langs de Maas (gezamenlijke activiteit)
28 juni	Busexcursie naar Dendermonde en het kasteel van Laarne (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
juli-augustus	MHVS: Zomervakantie Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal: Vanaf 14 juli t/m 24 augustus is de verenigingsruimte gesloten. Op 25 augustus kan men er weer terecht.
30 augustus	Fietstocht langs de Nette in Duitsland (MHVS)
14 september	Open Monumentendag met als thema: Reizen en vervoer (MHVS)
14 september	Open Monumentendag met als thema: Op Reis (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
september	Weekendexcursie Natuurwerkgroep (MHVS)
12 oktober	Herfstwandeling in samenwerking met IVN de Steilrand (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
oktober	Wandeling Nacht van de Nacht (gezamenlijke activiteit)
november	Natuurdoedag (MHVS)
november	Lezing over Nederlandse jongens in Nederlands-Indië en Nieuw-Guinea door Jan van Boei (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
november	Lezing Loe Giesen: 'Toponiemen' (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
eind november	Presentatie jaarboek 33 (2014) (Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal)
26 december	Kerstwandeling naar Heidenheim (gezamenlijke activiteit)

En verder... het programma kan nog worden aangepast. Er staan (onder voorbehoud) enkele kleine excursies op het programma. Te zijner tijd komen we hier op terug. Nadere publicaties in 't Zjwaemke en 't Gazetje.

Wandelingen Swalmdalgidsen en kanotochten - Deze wandelingen en kanotochten worden georganiseerd door Staatsbosbeheer en zijn niet gratis. Nadere publicaties in 't Zjwaemke, 't Gazetje en de Trompetter. Zie ook www.natuurlijkasselt.nl en voor de wandelingen met de Dorpsgidsen in Beesel, zie www.rondleidinginbeesel.nl.

Jaarprogramma IVN De Steilrand (<http://www.ivn.nl/afdeling/de-steilrand>)

Kerstwandeling

Riky Simons-Julicher

Een aanzienlijk gezelschap, voorzien van stevig schoeisel, begeeft zich even na 14.00 uur op deze uitzonderlijk zachte Tweede Kerstdag op weg naar het buitengebied van Boukoul voor de traditionele kerstwandeling van MHVS en HVMS samen. In zijn welkomstwoordje garandeert Gerard Jonkman al dat we op plekken zouden komen waar we nog nooit

zijn geweest. Een dergelijke opmerking ontlokt doorgewinterde wandelaars altijd een schamper lachje: dat bestaat na zoveel wandelingen in het Swalmense toch niet meer? In flink tempo gaat het door de Bergstraat en even voor het eind daarvan niet rechtsaf, maar linksaf door een oud arboretum (bomentuin). Daar blijven we staan en Frans Tegels vertelt over deze plek, ooit aangelegd door eigenaren van Zuidewijk Spick, die het interessant vonden om bomen uit verre streken hier naar toe te halen. Dergelijke statussymbolen stonden mooi op hun cv. We worden gewezen op een Hongaarse eik die geënt is op een stam van een andere boom. De wandelaars weten zelf ook al een en ander. Op de vraag welke beek langs dit gebied stroomt, weet een mevrouw te melden dat het niet de Eppenbeek is, maar de Roesbaek. Toen ze hier als kind speelde, kwam ze geregeld met roest in haar kleren thuis.

We vervolgen onze weg langs een opgehoogde akker (met de uitgebaggerde inhoud van de gracht van Louis Thissen) en staan weer stil op een bijzondere plek, waar Wiel Luys ons mee terugneemt naar de tijd van de Romeinen. Het is namelijk een stukje van de oude Romeinse weg van Heerlen naar Xanten. Deze werd indertijd aangelegd door Romeinse soldaten met gebruikmaking van materiaal uit de omgeving, in dit geval grind. Een stevig grindpakket vormde de basis van de Romeinse heerbanen, die verder erg recht waren, want het verschijnsel 'onteigening' kende men indertijd niet, en ook goed afwaterden aan de zijkanten. Dat de Romeinen dat

beter konden dan onze huidige paden- en wegeaanleggers blijkt een stukje verder als enorme plassen water op onze route overwonnen moeten worden. Maar het lukt iedereen toch om droge voeten te houden via de zijkanten. We wandelen verder naar het Haambroek, een uitgebaggerd gebied met fraaie plassen. Het wordt verder ontwikkeld voor de natuur, geen landgoed met bebouwing dus. Op deze plek zullen we mooi kunnen volgen hoe het gebied zich ontwikkelt. Het water dat we zien is kwelwater vanuit de hoger gelegen bosgebieden langs de grens. Het water loopt in de bodem verder naar Asselt, waar het voorheen in de zuiveringsinstallatie geschikt werd gemaakt voor drinkwater. Aldus Frans.

Een stukje terug en dan rechtsaf. Hier volgen we dan toch echt een pad waarvan iedereen in mijn omgeving zegt dat hij hier nooit is geweest. Wiel heeft weer een interessant verhaal: op oude kaarten stond hier een 'gracht' in de vorm van een 8 ingetekend. Voer voor archeologen. Onderzoek teruggaand tot de 15e eeuw leverde op dat hier ooit een boerderij moet hebben gelegen die Boeshei heette. Ze was daar gebouwd als een van de voorzieningen voor het Kartuizerklooster in Roermond. De monniken ontgonnen de grond, maar het drassige gebied leverde niets op. Boerderij en bijbehorend land werden van de hand gedaan, kregen nieuwe eigenaren, resp. Van Dijk, Hillen (niet van kasteel), Van Hoensbroeck (wel van kasteel), maar raakten uiteindelijk helemaal in verval. Tegenwoordig woont er de familie Das, die het er kennelijk wel naar de

Na een kwartiertje wandelen we verder door dit stuk unieke natuur tussen hoogterras en Blankwater, waar we in een ander jaargetijde zomaar gladde slangen, kikkers en salamanders zouden kunnen aantreffen. Frans licht nog toe hoe dit gebied tot 1900 moerassig en zompig was, het daarna werd ontgonnen en een agrarische bestemming kreeg. Evenals het Boesheidegebied bleef Blankwater te nat. Nu mag de natuur gewoon weer haar gang gaan. We kunnen zien dat er onlangs berken zijn geroid: dat biedt meer zon aan de amfibieën, die het in dit waterrijk gebied nog beter zullen doen.

zin heeft. De nodige pijpen in de wanden van de gracht getuigen van hun aanwezigheid.

We vervolgen onze weg langs de blauwebessenplantage. Een prachtige herfstrode schijn ligt over dit gebied. De tocht gaat verder langs de voet van het Elmpter bos. En jawel hoor, even later zien we de auto met glühweintoebehoren al staan. Zo'n pauze met versnapering valt altijd wel in de smaak. We kunnen kiezen uit glühwein of warme chocomel. Deze keer heeft de familie Verstappen namens de HVMS de organisatie hiervan op zich genomen. Er is genoeg voor iedereen. Charles gaat met de pet rond, zodat we volgend jaar ook weer verzekerd zijn van deze traktatie.

Een extra vrolijke noot tijdens deze wandeling is de trimmer op blauwe sportschoenen, die niet afwacht tot onze ± 70 personen tellende groep voldoende plaats voor hem heeft gemaakt, maar dwars door de plassen ons voorbij rent.

We komen uit achter het kerkhof van Boukoul, waarna het einddoel snel in zicht komt. Frans bedankt alle meewandelaars hartelijk en nodigt hen alvast uit voor de Hemelvaartsdagfietsocht en de kerstwandeling van volgend jaar. Of er nog veel mensen mee zijn gegaan naar de Hoeskamer voor de nazit, weet ik niet. Het is inmiddels bijna half vijf en het donkert al een beetje.

'n Sjterker sjtök besjteit d'r nootj - een carnavalsverhaal

Corrie Janissen

't Waas ein grote belaevenis: 'De Hopsjlokkers oet Zjwame haolde in 1953 eine joeks oet mit buurtsjap Bezel'.

Vriedig 23 jannewarie 1953, Maas en Roerbode (in de volksmóndj) De Tante Bet.

De Bezelse draak is óntveurd.

't Is óngeluefelijk, mer de Bezelse draak is óntveurd! 'En doe gluifs det'; det waas 'n sjpontane reaksie op eine kal, dae ouch nag èns helemaol waar waas. Zelfs de gezette oet 't ganse landj haje hiejeuver blajer vól gesjreve. 't Draaksjtæke is ein aaj tradisie die ze óm de zeve jaor in Bezel hooghaje. De karnevalsvereniging in Bezel nump zich mit trots den ouch 'De Drake'. Net wie de Hopsjlokkers zin

ze in 1952 es karnevalsvereniging opgerich, wobiej de Hopsjlokkers figuurlik eine sjlaag van de windmeule mitkrege.

De óngerlinge versjtandjhajing van allebeij de vereniginge die gaer de draak mitein sjtæke is oetgegruijd toet gooj vrundjsjap. De karnevalsprinse oet 1952, Prins Thei I oet Zjwame en Prins Jan I oet Bezel, zin zich op de eerste leedjesaovindj lètterlik óm de nek gevlaoge. Zo waas in dae tied de verhajing tösse de twee buurgemeinsjappe.

De gesjieddenis wilt det de Zjwamer en de Bezelse luuj op ein gezónj meneer óngerein 'de draak mit zich sjtoke'. Toendertied höbbe Zjwamer miense die es aanhengers van de op zaoterdig 23 fibberwarie 1952 opgerichde vastelaovesvereniging 'De Hopslokkers' zich sjtellig veurgenaome óm veur de

joeks de draak en drakesjtein oet Bezel weg te h-
ole, al waas 't mer veur ein paar waeke.

Op èlf jannewarie 1953 waerde ten euversjtaon van
allebeij de Prinse (zjwart op wit) ein óngesjreve wèt
vasgelag. Det heel in, det de Zjwamer dae zjwaore
sjtein moogde mitnumme, es ziej 'm de eerste 250
maeter allein, op eige mankrach en sónger gebroek
te make van mesjiender of iezere wirkzuge kóste
verplaatse.

De Bezelse luuj wiste det de miense oet häör buur-
gemeinsjap gek wore op dae drakesjtein, en ze zoje
den ouch alles in 't wirk sjtèlle óm 'm te sjtaele.
Op dae leedjesaovindj van èlf jannewarie deje die
van Bezel de Zjwamer get peste door Prins Thei I
ein klein drakesjteinke aan te beje. Wie häöre goje
wil ouch op pries waerde gesjtèld, de Prins en zien
gevolg gove meermaole te kènne det ziej de echte
sjtein zeker nao Zjwame zoje sjleipe. Bezel wis det
die oet Zjwame det lómp bakbees van óngeveer ein
tón gaaroet neet kóste verplaatse en lete zich den
ouch neet door al det kriegs- en waoepegekletter
van häör sjtök bringe.

Det 't de Zjwamer óm dae draak te doon waas, dao
dach geine Bezelse sjterveling aan. Daobie, häö-
re draak zoot zo veilig wie de Nederlandjse bank,
good vas in zienne boch achter ein sjtevig gesjlao-
te pórt, bewaak door twee jachhuunj (die haje de
veldjwachter ouch al èns de bóks oetgedaon), en
ein jachgewaer Es 't neudig moogde zin, kós det
ouch gebroek waere.

Dao wore Ruiverse die zich ouch al èns aan de draak
haje vergrepe. Die kreges ein flinke aaframmeling en
wiste hiej euver mit te kalle. Nae dae draak dao kós
nieks mit gebeure.

Toen de Bezelse Drake op dae eerste leedjesaovindj
de óngezjeneerde mood haje óm mit de Zjwamer
gekke de draak te sjtaeke, wore óngertósse de
Hopsjlokkers ein plan aan 't bekoksjtove. De ónt-
veuring van de draak mós in de nachtelikke oere
gebeure, want bemerkde ouch mer emes get, gluif
mer det ze in Drakelandj de noodklok loejde óm die
inbraekers aan te pakke.

Eers ging ein groepke verkènners nao Bezel óm get
sjpeurwerk te doon. 't Waas al sjnel dudelik det de
drakebóch 't koetshoes van hoeze de Mortel waas,
wovan ze de ligging drek in kaart brachte toet zelfs
't sjlaot toe es 't èns zoj braeke. Eder kleinigheid
waerde in 't plan mit alle meugelikhede euverwaoge.
Die nach is d'r kriegsraad gehaje in ein broen kefee,
gelaage aan de Riekswaeg. Euver de binneplaats ge-
loupe, waas achter de keuke ein kaemerke gelaage.

Dao waerde zich eers nag flink get mood ingedrón-
ke. Eindelijk waas 't tied om in aksie te kómme: zès
Zjwamer manskaerels, mit sjtevele en gimsjoon aan,
det waas óm 't geluid te dempe, reje mit twee eu-
vervalwages nao de plek, wo 't gróndjwèttelik be-
lang van Bezel zjwaor euvertraoje waerde.

Oppe Hoogsjtraot in Bezel parkeerde ze de wa-
ges achter get sjtruuk. De lèste óngerdeilkes van
't oetgedach sjtrategies plan waerde nag èns door
de óntveurders besjpraoke, zedet eder wis te han-
jele. Gelökkig in häör veurdeil vvoor 't die nach de
sjtruuk oet de aerd. 't Gekke waas, in vööl hoezer
brandje nag 't leech, det beveel de men mer nieks.
Ze vroege zich aaf of 't in Bezel de geweunde waas
om mit 't leech aan te sjlaope. Ein gelök waas mit
häör, det de mesjiender bieje Kruutjes Thei in vólle
werking ware.

De aksie draak verleep boete verwachting, al ware
d'r heel get benauwde momente gewaes. Veural toen
de draak oet zien sjlaopkis waerde gehaold en bleek
det d'r totaal gein mitwèrking winsde te verlène. 't
Begós veur de óntveurders beheurlik sjpannend te
waere en 't kosde häör vööl zjweitdröppels veurdet
ze de draak in de euvervalwage haje. Sónger ver-
douvingsjpuutje is d'r den toch mitgegange. Toen
ging 't den ouch wie de waerleech 't duuster in.

Geine Bezelse sjterveling haaj ouch mer get ge-
heurd, óndanks det de draak hel klepperde mit zien
blikke tóng, en óm hulp reep. Binne 'n oer haaj dae
ganse sirk zich aafgesjpeeld. Geine haan dae kregde,
mer Bezel waas sónger draak. Daags d'rnao wie 't
bekènd wor det de draak gevlaoge waas, ging det
nuutjs wie ein loupènd vuurke door 't drakedörp,
de Bezelse miense ware d'r kepot van, häöre draak
waas weg. Begaon mit de ónzekeerheid van de Be-
zelse bevolking goof Zjwame te kènne det de draak
in gooj gezóndjheid waas. Oppe grens van Zjwame
en Bezel kwome Vorst Hoppius I (Pierre Hendriks

van Broewers Sefke) en Prins Thei I (de Loo) opperdraak Harie taeg.

Dao höbbe ze aan de Opperdraak mit hendjeklap te kenne gegaewe, det de draak inderdaad tiedelik verblief haaj in 't gekkelandj. Toen waas alle ies gebrake en höbbe ze sjentjig gelache det Bezel door de Hopsjlokkers toch nag bij de naas waas genaome. En dao is netuurlik weer eine goje op gedronke. De draak truuk bringe, det waerde door de Hopsjlokkers neet gedaon. De Drake kóste häöre draak in Zjwame kómme ophaole. Bij de St. Jorisbrigade oet Bezel waas bekènd det Zjwamer miense de wins haje om ouch dae eewe-aje drakesjtein weg te haole. Nao 't gebeure mit d'n draak nome ze in Bezel gein inkel riziko meer en sjtèlde men grote veurzorgsmaat-regele in. Het waas ouch nag nemes gelök óm de drakesjtein nao Zjwame te haole.

Mer in 1963 waas nao vööl euverlik en heel get pilskes door de Zjwamer vriejers besjlaote óm èns te perbere dae drakesjtein oet Bezel weg te kriege. Waat in vreuger jaore 'De Klöppelbende' en 'Trèkveugel' oet 1920, vrunde groeppe en bekènd in Zjwame, neet klaarsjpeelde, lókde de Zjwamer vriejers waal. Ze haolde neet allein de maedjes oet Bezel weg, mer ouch nag èns de drakesjtein. Det reep probleme op! Desóndanks troch ein gruppe vriejgezelle, van-oet häör sjtamkefee 'De Koet' (veur d'rín achter d'roet), in kaaj nachtelikke oere mit de fiets nao Bezel. Dae Bezelsewaeg kènde se óngerhandj wie häör bóksetes. Ze wiste det de drakesjtein aan de ziejkantj van kesjteel Nieuwenbroek loog, wo dae aovindj gein inkele miens te besjpeure waas. Nao ein kórtte óngerhanjeling óm 't werk te verdeile begóste ze drek te wirke door get sjtevige päöl ónger dae sjtein van zón èlfhóngerdenèlf kilo te ligke, waat ein beheurlik zjwaor wirkske waas. Ze kreges 'm rôllesgewies op eine platte wage van mesjienefebriek Gebrs. Van Avesaath gewirk. Dae waerde achter de trakter van Har Janssen oet Wielder gehange. Det verveur haje ze van te veure gesjarterd. Ómdet Frans van Funda Dingelsjtad ouch bij 't kómplot betrokke waas, waerde de stjein nao Funda op de Sjoelberg gesjleip, wo d'r eine wintjer lang ónger eine sjanseberm haet gelaage.

Wie 't later in Bezel bekènd waerde det ouch de drakesjtein in de duuster weggehaold waas, begós bij de Bezelse sjötteriej zjwaor waer op te kómme.

Nao de vastelaovindj in 1964 trochte de Zjwamer vriejers ónger grote belangsjetèlling in optoch door 't drakelandj. Om de drakesjtein deze keer good te bewake lepe d'r, mit geveerlike gewaere óm de sjouwers, ein aantal sjötte mit. Op ludieke wieze höbbe de Zjwamer vriejers de drakesjtein oppe Bezelse mert truuk gelag. Hiejmit lete ze zeen det Zjwamer miense waal degelik de drakesjtein kóste versjouwe. De Bezelse sjötte, ouch neet gek, höbbe de vriejers flink truukgepak! Twee Zjwamer gebreurs, verkleijd in ein boevepak, haolde ze oet dae groep, sjneurde die es geizeleers midde op häör mert aan eine diekke boum, duchtig bewaak door de twee aadjste sjötte. Daonao höbbe die gebreurs nag aeve bij 't Bezels kesjotje gezaete wo ze oppe kneen sjmeekde óm ein glaas beer.

Ein gooj zaak det de Zjwamer vriejers dae drakesjtein truuk höbbe gebrach! Gluif mer det ze de Bezelse maedjes verplich binne hele en det de dörpsgrenze veur Zjwamer jónge veurluipig gesjlaote bleve.

't Sjtaele van de drakesjtein is vertèld door Gerard Janssen. 't Verhaal euver de draak is oet 't archief van de MHVS jubileum-oetgave 't 'Kuulköpke' oet 1973.

Elzen

Ab Strijker

Dit artikel gaat over de Els, een niet erg bekende houtsoort voor houtdraaiers. Maar ten onrechte, elzenhout heeft een aantal aantrekkelijke eigenschappen waar we best gebruik van mogen maken. Ze komen uitgebreid aan de orde in dit artikel. En natuurlijk allerlei andere bijzonderheden die met elzen te maken hebben.

De naam

De naam els komt van de Latijnse naam *Alnus* (in het Duits heet hij de Erle) en zou zijn afgeleid van *alor amne* wat betekent: ik word door de stroom, het water verzorgd. Dat klopt ook wel, want veel elzen groeien aan sloot- en waterkanten. De els behoort tot het geslacht van de berkenfamilie *Betulaceae* vanwege zijn hangende katjes.

Er zijn verschillende soorten elzen, o.a. Italiaanse, Japanse en de meer bekende grauwe els (*Alnus incana*) en de zwarte els (*Alnus glutinosa*).

De naam els komt nog veel voor in eigennamen: Els, van Elst, Elshout, Elsgeest, en veel andere en in plaatsnamen zoals: Elskamp, Elspeet, Elst, Elsloo e.a.

Kenmerken

Van vroeger zijn de z.g. elzenbroekbossen bekend, moerassen die in het veengebied en langs oude rivieren voorkomen. Maar honderd jaar geleden waren de elzenbroekbossen al bijna verdwenen, omdat daaronder het veen zat. Dit werd massaal afgegraven (hoogveen) of uitgebaggerd (laagveen). Er is helaas weinig hoogveen meer over. Maar er is weer hoop: verschillende natuurorganisaties zijn bezig om in natuurgebieden de waterstanden weer te verhogen. De gegraven waterafvoeren worden gedicht en de waterstanden worden verhoogd om het levende hoogveen weer terug te krijgen.

De zwarte els of *Alnus glutinosa* is te herkennen aan de kleverige knoppen als die in het voorjaar openspringen. In de soortnaam *glutinosa* herkennen we deze naam uit het gluton, de bekende witte papierlijm.

Elzen zijn z.g. naaktbloeiers d.w.z. de mannelijke, langwerpige katjes hangen al heel vroeg in het voorjaar aan de bomen, nog vóór de bladeren er aan zitten, de boom nog 'naakt' is.

Heel rijkelijk laten ze dan hun stuifmeel vallen op de kleine elzenpropjes die al te zien zijn, vraag maar eens aan hooikoortspatiënten. De vrouwelijke

Boven: Naaktbloeier. Onder: Drie generaties propjes

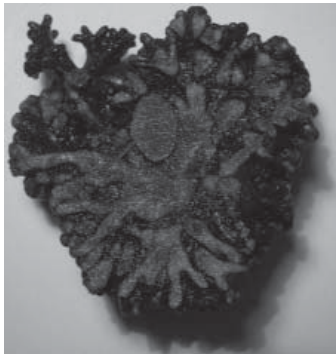
katjes zijn eivormig en rijpen in de herfst tot de bekende elzenpropjes. Een bijzonderheid bij elzen is, dat er vaak drie generaties elzenpropjes aan een boom zitten, rechts de oude propjes van 2011, midden van 2012 en links de nieuwe propjes van voorjaar 2013. De elzenbladeren vallen groen van de bomen, elzen hebben dus geen herfstkleur.

Als een elzenstam gezaagd is, krijgt hij heel snel een roodachtige kleur door de koolstofmonoxide. Dit bezorgde de els geen goede naam; 'de els heeft duivelsbloed', zei men vroeger.

De els is éénhuizig, d.w.z. dat de mannelijke katjes en de vrouwelijke knoppen, de latere propjes, aan dezelfde boom zitten. Elzen kunnen, evenals wilgen, goed worden geknot. Elzenblad wordt vaak

Boven: elzenhaantje. Onder: Elzenknol.

gegeten door elzenhaantjes.

Net als alle vlinderbloemigen leven sommige elzen in symbiose met bacteriën die zorgen voor stikstof uit de lucht. Er groeien daardoor knolletjes aan de wortels

die vuistdik kunnen worden. Elzen functioneren daardoor als groenbemesters.

Toepassingen

Elzen behoren tot de oudste inheemse bomen van West-Nederland en worden dan ook voor allerlei doeleinden gebruikt. Elzenhout is, als het buiten wordt gebruikt, niet duurzaam. Maar als het steeds onder water blijft staan, wordt het heel hard en is het juist heel duurzaam. Elzenstammen werden vroeger dan ook wel als heipalen gebruikt. Half Venetië is op elzenpalen gebouwd! De elzenbomen stonden en staan heel vaak in z.g. 'singellandschappen' langs de sloten en werden om de 7 jaren 'afgezet'. Later werd het vooral als z.g. 'boerengeriefhout' gebruikt voor stalpalen, klompen, schalen en lepels en allerlei benodigdheden op de boerderij. Van elzentakken en -twijgen werd rijshout gemaakt voor oeverbeschoeiing.

De els werd vroeger gebruikt voor het maken van houtskool en de schors was prima geschikt in de leerlooierij. De zwarte proppen werden vroeger, met wat ijzer, opgelost in een scheutje azijn. Het werd dan helemaal zwart en gebruikt als inkt.

Elzenhout is prima geschikt om te draaien. Het is redelijk hard, heeft een mooie lichtbruine kleur en een voordeel is dat de bast er stevig omheen blijft

zitten, ook na droging. Het schaalpje dat Adrie Bezemer hier op een Demodag van de houtdraaiers aan het draaien is, werd gemaakt van elzen. Elzenhout wordt tegenwoordig verwerkt tot triplex en gebruikt in meubels. Het is ook geschikt voor handvaten van beitels omdat dat goed vocht absorbeert en daardoor niet slijt in zweethanden.

Monumentale bomen

Elzen worden niet de reusachtige bomen die we kennen van eiken en beuken. Maar ze staan wel hun mannetje/vrouwtje want de dikste grauwe els heeft toch een omtrek van 3,62 m en een hoogte van ruim 10 meter. Hij staat in Amersfoort bij Dorrestein aan de Heiligenbergerbeek. De grootste els staat in Weert aan de Doolhofstraat 14 en heeft een hoogte van ca. 25 meter. De oudste staat aan de Emmalaan in Haren en is ca. 180 jaar oud.

Nog altijd spreekt het monumentale Beekbergerwoud tot onze verbeelding, het laatste 'oerbos' van ons land dat helaas in 1870 werd gekapt. Het bestond voornamelijk uit elzenbroekbos.

Volksgeneeskunde

Als een elzenblad op steenpuisten of zweren werd gelegd verdwenen deze meteen. Een afkooksel van elzenblad was een uitstekend middel tegen brandwonden en ontstekingen. Iemand die last had van jicht of reumatiek stak zijn voeten en benen in een zak met elzenbladeren. Als hij dan ging zweten was de pijn verdwenen. En de kleverige knoppen van de zwarte els waren prima geschikt om vlooiën te vangen. Een elzenblad onder de holte van de voet doet alle vermoeidheid wegtrekken.

Mythen en sprookjes

Volgens de Noorse Edda-mythe, de Völuspa, zagen de drie zonen van de reus Bör in het water van het

meer twee elzenstammen drijven. Ze besloten om uit de ene stam de eerste man Ask te scheppen en uit de andere de eerste vrouw Embla.

Volgens Vitruvius, een Romeins architect uit de 1e eeuw voor Chr. beschikte de els over bijzondere eigenschappen: *“Hij zou zijn opgebouwd uit zeer veel lucht en vuur, niet veel aarde en weinig vocht. Als daarom in drassig terrein onder de fundatie van gebouwen elzen palen worden geslagen, nemen ze het vocht op dat ze zelf nauwelijks bezitten en blijven tot in eeuwigheid onvergankelijk”*.

De Kelten associeerden de els met dood en wedergeboorte, met het vuur van de smidse en met de kracht van verdamping. Wellicht dat de ontdekking van het vuur verklaard kan worden omdat houtskool, gemaakt van elzen, meer hitte geeft dan van enig andere boom.

Twee goddeloze vissers negeerden op een dag het reinigingsfeest van Pales, de Romeinse god van de schaapherders. Ze stonden te vissen en de rivier zegende hen met veel vis. De vertoornde god riep “Blijf daar staan en groei vast” en de vissers veranderden in elzen, kregen krachtige wortels en werden mooie bomen. De els is de vierde in de sacrale boomreeks van de Grieken. Want in de vierde maand werd het feest rond een lentevuur gevierd en hoe meer droog elzenhout, hoe beter het vuur ging branden.

In de ballade ‘Der Erlenkönig’ van Goethe gaat het niet goed met de zoon, die in de armen van zijn vader, zittend op een paard, de dochter van de elzenkoning heeft gezien. Hij wordt angstig, de vader probeert de zoon te kalmeren maar hij doet niet anders dan te herhalen wat de elzenkoning hem heeft ingefluisterd en jammert: “Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort, Erlkönigs Tochter am düstern Ort?”

De vader spoort het paard aan sneller te lopen maar de zoon wordt steeds angstiger en sterft tenslotte in de armen van zijn vader. Franz Schubert heeft er indrukwekkende muziek bij gecomponeerd, waardoor de els nog beroemder werd.

Volksgeloof

Nog steeds zijn er meisjes die hun haar en gezicht wassen met het sap

Impressie van Het Beekbergerwoud

van de elzenbladeren waardoor ze een mooie huid en vooral geen sproeten krijgen.

De in sommige streken van Twente gebruikte midwinterhoorn is vaak gemaakt van een els omdat die het geluid het beste versterkt. Wichelroedes gemaakt van elzentwijgen waren geschikt om ondergrondse waterstromen aan te wijzen. In het algemeen was men vroeger bang voor elzen, waarschijnlijk door de rode kleur van de stammen en ook doordat elzen in moerassen groeiden die vaak niet een te beste naam hadden. Het komt mooi uit in het volgende gedicht:

In elzenhagen ruischt de wind
Als droevig geestenfluister
In 't heele woudgebied toch vindt
Men 't klagen niet zóó duister.

Terwijl men de els beschouwde als een heksenboom, zou elzenhout, -twijgen en -as juist onheil afweren en grote toverkracht bezitten. En een elzentakje onder het hoofdkussen zou mensen beschermen tegen een nachtmerrie.

Elzen spelen ook een rol in de vruchtbaarheidsriten vanwege het heel vroeg in het voorjaar verschijnen van hun mannelijke katjes. Want wil de koe goed kalven, laat haar dan negen elzenproppen eten en de koe zal niet miskalven.

Ab Strijker is houtdraaier en schrijft regelmatig artikelen over bomen in AKTIE RADIUS het vakblad van de vereniging van houtdraaiers RADIUS. Dit artikel over Elzen verscheen in september 2013. Veel informatie over dit artikel komt uit het prachtige boek: ‘Bomen en Mensen’ een oeroude relatie, een uitgave van de Bomenstichting.

Uit het leven van onze voorouders

Harrie van Buggenum

Op 3 december 1742 is Peter van Vlodrop tegen de avond woedend naar het huis gelopen van Willem Linden met onder zijn arm een hakmes (heep). Hij dreigde met het hakmes te slaan. De vrouw van Linden wist dit te voorkomen door hem het hakmes afhandig te maken. Vervolgens heeft Van Vlodrop Willem Linden uit zijn stoel getrokken, op de grond gegooid en met zijn klompen geschopt, zodanig dat hij bediend moest worden. Hierna is Van Vlodrop vertrokken waarbij het hakmes is achtergebleven. Naderhand heeft hij zijn dochter gestuurd om zijn eigendom te gaan halen. Zij heeft het hakmes echter niet meegekregen. Hierop is de vrouw van Van Vlodrop zelf het hakmes gaan halen. Deze excessen zijn ten hoogste strafbaar en de klager verzoekt mede als voorbeeld voor anderen een dusdanige boete of straf als het gerecht passend vindt.

Den Hooghgeb. Heere Erfmarschal enz. als Heere alhiercleger tegens Peter van Vlodrop ged(aagde).

Juridicaordinaria (gewoon vonnis) martis den 22 Januari 1743 Ramaeckers vanwegens den Hooghgeb. Heere clr.(klager) docerende van behoorlijcke citatie (dagvaarding) bij relaes (verslag) van den bode mondelingh in judicio (rechte) gedaenseghet voor middelen van aenclachten ende resp(ectiven). eijsch ende conclusie dat den ged(aagd)en onderstaen heeft den 3 xber (3 december) lestleden tusschen dagh ende avondt hebbende in sijne handt eene heepe (hakmes) ende vol coleere (woede) wesende te comen int huijs van Willem Linden hem dreijgende met deselve heepe te slaen, welck edoch door de huijsvr(ouw) van dito Willem Linden is worden beledt als hebbende haer vantselve instrument meester gemaectt ende sulcx ter aerden geworpen dat den ged(aagd)en sijne coleere (woede) ende verfoeijelijcke intentie continuerende (bedoeling vervolgende) gelopen is naer dito Willem Linden, denselven uijt sijnen stoel geruckt ende ter aerden geworpen heeft, dat hij daarmede niet vergenoeght wesende soo verre heeft vervoordert (is doorgedaen) ende vergeten van den voorss(chreven) Willem Linden ter aerden liggende mit sijne klompen dusdaenigh aent hooft ende elders te stooten ende te tracteren dat hij ter oorsaecke van de door den ged(aagd)en hem toegevoeghde quetsuren heeft moeten mit de HH Sacramenten des anderen daeghs geadministreert (bediend) worden waervan hij soo veel behouden heeft dat hij tot noch toe gaetqueelen (lijden) ende

in groot gevaer is van sijne voorige gesondtheijdt niet meer te become. Dat den ged(aagd)en naert voorss(chreven) begaene feijt sijne heepe in den loop hebbende laeten blijven vertrocken is, welcke heepe hij naerderhand hebbende doen afhaelen door sijn dochterken ende sulcx door de vrouwe van Willem Linden niet toegelaeten geweest sijnde, des ged(aagd)ens Huysvr(ouw)e geheel verbaest ende verslaegen wesende, weijnigh daer naer gecommen is ende de Heepe mede genomen heeft, want mit dusdaenighe feiten ende excessen ten hooghsten strafbaar sijn temeer in consideratie (overweging) dat deselve sijn geschied aen eenen persooone in sijn Eygenhuys, overmits welcke ende meer andere redenen soo concludeert ende contendeert(stelt tevreden) den Hooghgeb(oren H(eer) Clr (klager)ten eijnde den ged(aagd)en omme de voorgenoembde feijten ende excessen anderen ter exempel (voorbeeld) sal worden gecondemneert (veroordeeld) in dusdaenighe straffe, peene (boete) ofte amende (schuldbekentenis) als desen Eers(amen) Gerichte naervereijch van Saecke ende in gevolghe lantrechten ende andersints sal vinden te behooren, idque cum expensis, voorbehoudent d'actie aen dito Willem Linden tegens den ged(aagd)en ten desen naer recht gebooren.

Den ged(aagd)en in persooone versoeckt vant het bovenstaende gedicteerde copie. wordt den ged(aagd)en verleent de versochte copie belastende denselven desniettemin daertegens te doen of te seggen actum du Roy.

Bron: R.H.C.L. Maastricht, Schepenbankarchief/Swalmen inv. nr. 12.

De vondst van een Franse munt uit 1793

Wiel Luys

Een aantal jaren geleden ontving ik van mijn toenmalige buurvrouw, mevr. Schoolmeesters uit Reuver, een bronzen munt uit 1793. Deze was door haar man gevonden op de schans Fort St. Brigitte in Reuver, toen deze nog hun eigendom was. Het toeval wilde dat ik kort daarvoor een artikel voor het jaarboek geschreven had over een veldslag aan de Swalm tussen de Fransen en Pruisen in 1793¹. Zoals dat vaak gaat, worden deze vondsten netjes opgeborgen of in een vitrinekast gelegd. Ik heb de vondstinformatie genoteerd en de munt opgeborgen. Onlangs kreeg ik deze munt weer onder ogen en het leek me een goed idee om er een kort verhaaltje over te schrijven.

Zoals reeds aangegeven staat op de munt het jaartal 1793. Het is goed om te weten dat op het moment dat deze munt in Frankrijk geslagen werd, er roerige tijden waren aangebroken. Immers in 1789 was door de bevolking in Parijs de Bastille bestormd, welk feit het begin vormde van de Franse Revolutie. Verder was Frankrijk financieel bankroet. Dit alles leidde er zelfs toe dat Frankrijk in oorlog geraakte met Oostenrijk, waartoe o.a. ook Swalmen en Roermond behoorden, en Pruisen. Door dit alles ontstond er een tekort aan muntgeld. Doch de regering, bestaande uit revolutionairen, was antiklerikaal, zodat ze er geen probleem in zag om klokken bij kerken en kloosters te vorderen en deze om te smelten. Dit leverde natuurlijk koper en brons op van diverse samenstelling: het zogenaamde klokkenbrons. Ook deze koperen munt bestaat waarschijnlijk voor een deel uit dit klokkenbrons. We kunnen dus eigenlijk spreken van een noodmunt. Hoewel de munt al aardig is afgesleten, kunnen we de oorspronkelijke tekst redelijk reconstrueren: Munt Lodewijk XVI van 2 Sols. De diameter is 33 mm; gewicht 10 gr.

Zo is op de voorzijde Lodewijk XVI met pruik en mantel afgebeeld en het randschrift: LOUIS XVI ROI DES FRANÇOIS (Lodewijk XVI was van 1774-1793 koning der Fransen). Opvallend is dat er niet staat ROI DE FRANCE, zoals op eerdere munten, maar ROI DES FRANÇOIS. Dit om aan te geven dat de soevereiniteit berust bij het volk en de koning alleen de wet uitvoert. Op de munt komt de nieuwe politieke situatie na de politieke omwenteling van de Franse Revolutie dus ook tot

uiting. Verder het jaartal 1793 met links daarvan een ster (muntmeestersteken) en rechts daarvan de letter W. Deze letter verwijst naar de muntplaats Lille.

Op de achterzijde staat een reactie van de revolutionairen. Afgebeeld is een pijlenbundel en een speer met een vrijheidshoed op een krans van eikenbladeren. De boodschap is: het Franse volk zal door samenwerking (pijlenbundel) de kracht (eik) opbrengen om de revolutie (vrijheidsmuts) te verdedigen tegen haar vijanden (speer). Verder aan de linkerzijde van de pijlenbundel het cijfer 2. Rechts heeft zeer waarschijnlijk de letter S gestaan. Met andere woorden 2 S(OLS), de geldwaarde van de munt. Op de rand het randschrift: LA NATION LA LOI LE ROI (de koning is onderworpen aan de wet en aan het volk). Onderaan vinden we het jaar van de revolutionaire jaartelling: L'AN 5 DE LA LIBERTÉ (5dejaar van de vrijheid, gerekend na de bestorming van de Bastille in 1789).

Op deze tekening van een variant met daarop Roi des Français i.p.v. François. Deze munt is de laatste uit een serie waarop het hoofd van de keizer staat. Wat is er namelijk aan de hand? De Franse revolutie waart rond en als koning kan Lodewijk XVI geen goed meer doen. Hij besluit dan ook om met zijn vrouw Koningin Marie-Antoinette en zijn gezin naar de Oostenrijkse Nederlanden te vluchten. Vanuit

het buitenland wil de koning een stevig leger opbouwen waarmee hij, gesteund door de keizer van Oostenrijk, naar Parijs kan marcheren om de orde te herstellen. De koetsen worden klaargemaakt en het gezin vertrekt incognito. Het wordt een onplezierige reis en in de vooravond van 21 juni 1791 komen zij aan in Sainte-Ménéhould, ten zuiden van de Noord-Franse plaats Varennes-en-Argonne, niet ver van de Belgische grens. De paarden worden gewisseld en de koning en de koningin hebben een kort moment om zich op te frissen en een kleinigheid te eten. Tot op dat moment heeft niemand de vluchtende koning herkend, hoewel zijn profiel dat zo kenmerkend is voor de Bourbons, op alle munten in het koninkrijk staat gegraveerd. Maar daar is de burger Drouet.... Hij herkent de koning en slaat alarm. Het koninklijk gezin is intussen onderweg naar Varennes. Guillaume, de districtsambtenaar en vier man van de nationale garde wachten de koets met daarin Lodewijk XVI en zijn gezin in Varennes op. En precies voor de Tour de l'Horloge wordt de koets van de koning aangehouden. De koninklijke familie wordt meegenomen naar het huis van kruidenier Sauce, de officier van justitie van de gemeente en daar vastgehouden. De koning denkt nog dat zijn eigen troepen hem wel komen bevrijden, maar de bevolking van Varennes bewaakt het gezin met alle beschikbare mankrachten. De volgende dag wordt de koninklijke familie onder begeleiding van de Nationale Garde naar Parijs teruggebracht. De koning wordt beschuldigd van het samenzweren tegen de algemene veiligheid van de Staat. Op 21 januari 1793 wordt op de Place de la Révolution de doodstraf met de guillotine voltrokken. Op 16 oktober 1793 treft zijn vrouw hetzelfde lot. Koning Lodewijk XVI is niet meer en Frankrijk wordt een republiek.

Probleem was natuurlijk dat zijn beeltenis op de gebruikte munten stond. Veel mensen weigerden dan ook om deze munten nog aan te nemen. Op 7 juni 1795 besloot de Franse Nationale Conventie dat de munten met de beeltenis van Lodewijk XVI nog in omloop zouden blij-

ven totdat er nieuwe koperen munten voor in de plaats waren gekomen.

Hoe komt nu zo'n munt in Reuver terecht? Dat is natuurlijk de vraag die blijft hangen. Het is niet waarschijnlijk dat die als betaalmiddel door burgers in deze contreien gebruikt werd. Pas vanaf 1810 bij de inlijving bij de Franse Republiek kwam hier ook Frans geld in omloop. Het meest waarschijnlijke scenario is dat deze munt toebehoort heeft aan een Franse soldaat. Franse militairen verbleven begin februari 1793 o.a. in Beesel en Reuver en deden een poging om de stad Venlo te bezetten. Dit kon net voorkomen worden door een Pruisisch regiment, dat de stad te hulp kwam. Dan is weliswaar moeilijk te verklaren waarom deze munt op zo'n korte tijd al behoorlijk is afgesleten. Echter nadat de Fransen in 1793 verslagen waren, keerden ze eind 1794 terug. Mogelijk hebben ze toen de militaire schans, die uit de Tachtigjarige Oorlog dateert, weer in gebruik genomen en heeft daarbij een van de soldaten deze munt verloren. Wie het weet mag het zeggen.

1. W. Luys, *Een gevecht aan de Swalm tussen Pruisische en Franse troepen in 1793. In Jaarboek Maas- en Swalmdal 1993, blz. 79-99.*

Mijn vader Sef Hermans

Annelies Hermans

Mijn vader, Sef Hermans, geboren op 28 februari 1909 op de Zandberg te Helden, was de vijfde zoon uit het tweede huwelijk van zijn vader, na hem kwamen er nog twee. Er waren ook nog een oudere halfbroer en -zus uit het eerste huwelijk.

Sef overleed op 15 december 1989 in het ziekenhuis te Venlo, bijna 81 jaar oud.

Hier in het kort zijn geschiedenis.

Herman (rechts) op 20 jarige leeftijd

Over vroeger vertelde hij slechts wanneer dat werd gevraagd. Als hij merkte dat hij de volle aandacht had, dakte hij met pretlichtjes in zijn ogen de details nog wat

aan. Maar pap had ook een trieste kant. Zo durfde ik nauwelijks naar mijn moeder te vragen, want dat maakte hem verdrietig. Jammer genoeg weet ik hierdoor weinig van haar. Wel weet ik dat hij als kleine jongen meteen op de achterste rij in de klas terechtkwam

omdat hij niet oplette. Later bleek een zwak gezichtsvermogen de oorzaak. Ik heb mijn vader niet anders gekend dan met een dikke bril; op foto's uit zijn jonge jaren ontbrak dat hulpmiddel.

Hij was een denker, een filosoof. Absoluut niet dom, maar door gebrek aan scholing

knecht geworden, meestal bij de paarden. Geen straf volgens mij, hij roemde altijd hun slimheid en trouw. Een stille, rustige man, op zijn gemak bij de volgzame viervoeters.

Op 39-jarige leeftijd trouwde hij op 14 september 1948 met leeftijdsgenote Lies Naus. Men ging wonen bij haar ouders in buurtschap De Leeuwerik in Maasbree. Het huwelijk duurde maar 13 maanden, want Lies stierf in het kraambed op 16 oktober 1949, drie dagen na mijn geboorte. En zo werd ik Annelies in plaats van Annie. Zoals gezegd tekende het verdriet mijn vader en ook onze onderlinge verhouding, die overigens heel innig en liefdevol was. Ik werd en bleef het levende evenbeeld van mijn moeder.

Kort na die trieste gebeurtenis verhuisden pap en ik naar Belfeld waar we gingen wonen bij zijn broer Handrie, aan de Rijksweg in een van de zogenaamde 'Globehuisjes', naast bakker Cleophas. Pap ging net als Handrie en broers Lod en Matthijs bij IJzergieterij De Globe werken, die sinds 1948 ook een fabriek in Belfeld had. Overigens heb ik zelf van 1970 tot 1973 ook bij De Globe gewerkt, eerst op kantoor in Tegelen en toen in Belfeld, tot ik m'n eerste kind kreeg.

Van de tijd bij oom Handrie en tante Trui kan ik me nauwelijks iets herinneren, maar de geur en het geluid van de Maas horen nog steeds bij vroeger. Als klein meisje ben ik ooit over de bevroren Maas gelopen. Dat is toch bijzonder, of niet?

Pap en ik woonden dus bij zijn broer Handrie en zijn vrouw, tante Trui. Op een gegeven moment werd het haar te zwaar om, naast haar eigen gezin, ook nog voor pap en mij te zorgen. We verhuisden

dus weer, nu naar de Veldstraat in Tegelen, waar collega Chris Ermers en zijn vrouw Tonnie woonden. Daar beviel het me goed. We zijn er gebleven tot pap in december 1953 trouwde met Marie Raaymakers, die als bonus een kind van vier erbij kreeg. Niet altijd makkelijk, maar over dergelijke emotionele zaken werd bij ons echter niet gepraat. Met z'n drieën hebben we altijd op de Pastoor Hermensstraat 5 te Belfeld gewoond, vlakbij de Bosstraat, waar paps broer Matthijs met zijn gezin woonde, bij wie we geregeld over de vloer kwamen. De huur bedroeg negen gulden en vijfendertig cent per week.

Pap is altijd bij De Globe blijven werken en kreeg ooit een premie voor een tijd- en kostenbesparend idee. Bij zijn 25-jarig jubileum kreeg hij onder andere een gouden horloge en een medaille.

Kroniek van Swalmen, eind september t/m december 2013

Johanna Cox-Geraedts, Els Schreurs, Riky Simons-Julicher

September

27. Hoofdbrandwacht Jan Engelen (63) wordt door burgemeester Cammaert benoemd tot Lid van de Orde van Oranje Nassau vanwege zijn 40-jarige inzet voor de vrijwillige brandweer van Swalmen, later van Roermond en momenteel voor Brandweer Limburg-Noord.

Oktober

3. De dorpsraad in oprichting maakt kennis met een groot aantal gemeenteraads- en commissieleden van de gemeente Roermond. Tevens wordt die avond het concept-dorpsplan gepresenteerd met de punten waarmee de dorpsraad concreet aan de slag wil.

9. 'Van vroeger naar heden' is de titel van de tiende roman van André Nijssen. Hierin

beschrijft hij het leven van een Limburgs gezin van voor de oorlog en schetst hij het dorpsleven van een kleine honderd jaar geleden.

16. Ondanks protesten van inwoners en de dorpsraad blijft de Rabobank bij het besluit om de vestiging in Swalmen te sluiten. De geldautomaat, de sealbagautomaat en de brievenbus verhuizen dit najaar nog naar het St. Jansplein.

25. Vandaag wordt bekend dat er in Swalmen na 19 jaar weer een revue zal worden opgevoerd. De voorbereidingen zijn inmiddels in volle gang. De Swalm zal de rode draad in 'Taege de sjtroom in' zijn.

26. Een diamanten bruidspaar in Swalmen. Piet en Mien Schoenmakers-Hovens, beiden 86 en wonend aan de Boutestraat, vierten vandaag hun 60-jarig huwelijksjubileum.

November

4 en 5. In De Mert vinden twee drukbezochte voorlichtingsavonden plaats 'Samen sterk tegen inbrekerswerk'. Diverse Swalmenaren zien op fotomateriaal terug hoe ex-inbreker Evert Jansen zich toegang probeert te verschaffen tot hun eigendommen.

8. Baer en Aggie Ronckers-Schreurs van de Koningin Wilhelminalaan zijn vandaag 50 jaar getrouwd.

11. Opening van het carnavalsseizoen. De Hopsjokkers hebben gekozen voor het motto 'Leefs oet Zjwame'. Wiel Scheffer (49) mag als nieuwe en 19e mulder het molenrad aan de Plevuus op de Markt in beweging zetten.

23. Jan te Meij uit Swalmen wordt gehuldigd voor zijn 40-jarig lidmaatschap van het Koninklijk Roermonds Mannenkoor, van welk koor hij tevens president is.

23. De uit vijf mannen bestaande groep De Raze-laers wint de door de Hopsjokkers georganiseerde Swalmer Liedjesavond met hun liedje Zjwame Alaaf.

24. De in boerderij Genoehof gevestigde Emmausbeweging voor opvang van en hulp aan mensen die in hun leven zijn vastgelopen ontvangt de Jaarprijs 2013 van de stichting 1443 uit Roermond.

26. Lisa Naus uit Boukoul presenteert haar eerste dichtbundel 'Alles is leefde', een verzameling gedichten in het Zjwaams.

29. Frans Schreurs wordt het nieuwe boegbeeld van Demokraten Swalmen. De partij neemt afscheid van Leo Daamen die enkele jaren de kar trok nadat

Fried Smeets een stapje terug deed.

December

3. In de Robijn wordt het vijftigjarig jubileum van de Seniorenvereniging Swalmen feestelijk gevierd. Twee bestuursleden worden verrast met een koninklijke onderscheiding door burgemeester Cammaert: mevr. Mia Thomassen-Slangen (72) en mevr. Ingrid te Meij-Van Borren (69), die beiden naast hun bestuurlijk werk voor de Seniorenvereniging nog op diverse andere maatschappelijke terreinen actief zijn.

10. Vandaag wordt in De Mert een nieuw Shantykoor opgericht door Chris van Goch. Een vijftiental liefhebbers van zeemansliederen meldt zich spontaan aan.

14. Swalmen krijgt er een nieuw landgoed bij. De familie Janssen bezit al sinds 1740 een hoeve met landerijen aan Middelhoven. Na 275 jaar krijgt het com-

plex de status landgoed. Voorwaarde is wel dat het op termijn opengesteld moet worden voor publiek en dat het landschap een opknappbeurt krijgt. Dat gaat gebeuren in samenwerking met stichting IKL.

16. Het door oud-Swalmenaar Wim Geraedts aangeleverde gezegde 'Hae is zó gietsig det d'r de perikke nag ónger de gróndj heurt neeste' wordt net niet verkozen tot mooiste dialectgezegde van het jaar, maar eindigt wel bij de beste drie.

26. De traditionele gezamenlijke kerstwandeling van MHVS en HVMS voert de deelnemers deze keer door het buitengebied van Boukoul.

Genoehof

Keesblome

Es keesblome
wie witte sjterkes
greuts sjtaon te sjtraole
tösse blajer
van 't veurig jaor
mit 'ne ganse houp
of mer 'n paar,
den is 't rap gedaon
mit dae wintjer:
van 't vreugjaor
waere veur noe ech
al meer gewaar.

Riky, april 2013

Kerkelijke visitatieverslagen nu ook digitaal

Wiel Luys

In 2008 startte het bisdom Roermond in samenwerking met het Regionaal Historisch Centrum Limburg het project kerkvisitaties. Dit project betreft het transcriberen en vertalen van ruim 1700 in het Latijn opgestelde verslagen van parochievisitaties (Beesel 1691, 1703, 1756, Belfeld 1703, 1756 Swalmen 1703, 1742) van het oude bisdom Roermond (1559-1801). De visitatieverslagen bieden een inzicht in het kerkelijk leven in de 150 parochies van het toenmalige bisdom Roermond en de wijze waarop de bisschop daarop invloed trachtte uit te oefenen.

De website, te vinden op www.bisdom-Roermond.nl, werd half november in gebruik genomen.

Cultureel Historisch Museum Asselt

Het seizoen 2013 was een uitstekend jaar voor het museum Asselt.

De 56 enthousiaste vrijwilligers stonden weer klaar om het museum toegankelijk te maken en open te houden, de bezoekers te ontvangen en deze op een enthousiaste manier van informatie te voorzien.

Het was ook een bijzonder jaar. Na de door hem ingerichte eerste thematentoonstelling met een keur aan bidprentjes, werd in 2013 door onze vrijwilliger, de heer Jos Alers, een prachtige tentoonstelling ingericht over Nederlandse vloer- en wandtegels.

De hoofdzakelijk met eigen tegels ingerichte presentatie werd begeleid door een kleurrijke brochure

over herkomst, productie en gebruik van de Nederlandse tegel.

Jos gaf hiermee een goed inzicht bij de mooie expositie van zeer unieke en fraaie tegels.

Een en ander werd zeer gewaardeerd, hetgeen bleek uit de vele enthousiaste reacties van de 750 bezoekers gedurende de 32 openstellingsmiddagen.

Op Open Monumentendag trok het museum 385 bezoekers en tijdens groepsrondleidingen werden 190 personen in het museum ontvangen.

Bijzonder trots is de museumorganisatie op het relatief grote aantal jeugdige bezoekers waaronder enkele klassen van basisscholen uit de regio. Tevens is het kindervakantiewerk regelmatig te gast

waar kinderen via een zoektocht vaak voor de eerste keer kennis kunnen maken met het fenomeen Museum.

Vanaf 6 april tot 26 oktober 2014 zal het museum weer iedere zondagmiddag geopend zijn van 14.00 tot 17.00 uur voor bezoekers welke steeds actuele informatie kunnen krijgen via de site www.museumasselt.nl.

Boeken van groepsrondleidingen is ook mogelijk via tel. 0475-504633.

Voor wie niet in de gelegenheid was de tegelentoonstelling te bezoeken: het volgend artikel beschrijft het geheel.

Herkomst, productie en gebruik van de Nederlandse tegel

Jos Alers

Het vroegste gebruik van geglazuurde tegels, vond plaats reeds vóór 3200 v. Chr. in Egypte. Deze zijn te bewonderen in het Egyptisch museum te Caïro. Bij de handel met en verovering door Egypte van de omliggende landen, werd de techniek van het glazuren verspreid naar Kreta, Rhodos, Syrië en Assyrië. In Babylonië bij de poort van Ishtar, ca. 575 v. Chr., werden geglazuurde bakstenen gebruikt om o.a. dieren in bas-reliëf af te beelden. Een gedeelte van deze poort is te bewonderen in het Pergamonmuseum te Berlijn. De techniek van het glazuren werd ook al gebruikt in Assyrië, maar werd nu op grote schaal toegepast in de bouwkunst.

Verglaasde voorwerpen werden tot in de Romeinse tijd vervaardigd, maar er zijn geen geglazuurde tegels of bakstenen gevonden. In Spanje en Italië had het majolica (gekleurd aardewerk) al een langere ontwikkeling doorgemaakt. De techniek ervan was hier gebracht door de Moren, die Spanje hadden veroverd en er later weer werden verdreven. Een voorbeeld van deze techniek is heden nog te zien in het Alhambra in de stad Granada (1354-1391).

In Nederland kwam het tot een splitsing tussen de noordelijke en zuidelijke Nederlanden. Dit gebeurde gedurende de Tachtigjarige

Oorlog, die eindigde met de Vrede van Munster in 1648. In deze periode verplaatste zich, door een blokkade van de Westerschelde, veel handel en industrie naar de noordelijke Nederlanden. De Vlamingen kwamen vanuit de steden Brugge en Antwerpen naar Middelburg, Rotterdam, Delft en nog enige andere steden in de noordelijke Nederlanden. Hiertoe behoorden ook veel plateel- en tegelbakkers die dus hier o.a. de 'Delftse tegels' gingen produceren. De term 'Delftse tegel' was eigenlijk een foute benaming. De productie van dit aardewerk was wijd verbreid in de noordelijke Nederlanden en was niet beperkt tot Delft. Bovendien werden er toch hoofdzakelijk gebruiks- en siervoorwerpen gemaakt; de tegelproductie was in die tijd gering.

De Nederlandse tegels kan men onder de noemer volkskunst rangschikken. Het vervaardigen van deze tegels was in die tijd niet eenvoudig. De klei moest als grondstof de eigenschap hebben, dat er niet te veel krimp optrad tijdens het vervaardigingsproces. Er konden zogenaamde krimpscheuren ontstaan en daarom moest de vette klei eerst vermagerd worden.

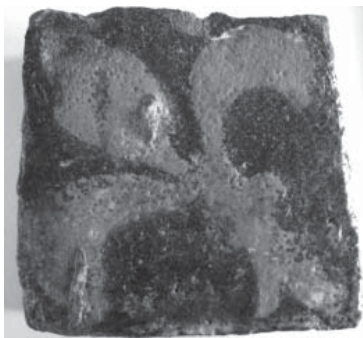
Bij het maken en beschilderen van de tegels stonden de werknemers onder grote druk. Er was grote concurrentie en de beloning was per stuk. Er moest dan ook zo snel mogelijk worden gewerkt, zodat de kwaliteit er wel eens onder te lijden had. Men zag dan ook dat er bij de afwerking van een tegel wel-

V.l.n.r.: 2 vloertegels uit de 16e eeuw, wandtegel 17e eeuw

eens gedeeltes van het schilderwerk werden verge-ten. Een tegel moest twee keer gebakken worden, eerst de gedroogde tegel en de tweede keer na het opbrengen van het tinglazuur (het z.g. kwarten) en het kleurglazuur van de voorstelling.

Deze decoratie werd met een zogenaamde spons aangebracht. Dit was een stuk papier waarin gaat-jes waren geprikt conform de voorstelling. Met een zakje houtskoolpoeder werd, door er op te kloppen, de tekening overgebracht. De tegelschilder trok dan de lijnen over op de zwarte puntjes houtskool die op de tegel waren achtergebleven. Men moest zorgen dat de oven, zeker tijdens het 2e bakproces, niet te heet werd opgestookt (rond de 950°), omdat het glazuur anders begon te vloeien. Dit gold zeker voor enige kleurglazuren want, om het nog ingewikkelder te maken hadden sommige van deze kleuren een eigen baktemperatuur. Zoals gezegd, werd de oven te warm, dan kon het glazuur gaan vloeien of koken en kreeg men blaasjes in het oppervlak. Ofwel het blauwe glazuur kon dan zwart worden, het oppervlak sinteren en de tegels aan elkaar vastkoeken. Het stoken gebeurde met takkenbossen en turf, zodat de tegelbakkers dus veel ervaring en gevoel nodig hadden om het bakproces goed te laten verlopen. Desondanks ging het nog vaak mis, getuige het vele afval van tegels dat gevonden werd. De mislukte tegels werden vaak toch nog als 2e of 3e soort verkocht en gebruikt, getuige de vondsten die gedaan werden bij betegelde wanden.

De vroegste tegels zijn de vloertegels, ongeglazuurd of met een slibdecoratie (zo opgebracht of in groeven, ge-

vuld met witte klei), of geglazuurd met loodglazuur, dat een enigszins gelige schijn had. Later werd loodglazuur vervangen door het tinglazuur en werd de beschrijving bij de wandtegel meerkleurig. Door de blauwe beschrijving verkreeg men een imitatie van het Chinese porselein en werden de tegels ook goedkoper. Hierdoor, en door de toegenomen welvaart kreeg het gebruik van wandtegels meer toepassing.

Zoals eerder vermeld vond de productie van tegels in de zuidelijke Nederlanden al in de 16e eeuw plaats in de steden Antwerpen en Brugge. Bij de verplaatsing van deze techniek naar de noordelijke Nederlanden neemt men aan dat Middelburg en Rotterdam de eerste vestigingsplaatsen waren waar bovengenoemde techniek werd toegepast. Van daar verspreidde de productie zich naar het noorden, waarbij er ook in Delft, Gouda, Haarlem, Den Haag, Amsterdam, Hoorn, in Friesland, Harlingen en Makkum (de firma Tichelaar) tegelbakkerijen ontstonden. De Nederlandse tegel werd in de 17e eeuw een beroemd exportproduct, waarbij tot ver over de grenzen in menig kasteel en voornaam huis de wanden werden bekleed met tegels en zelfs met complete tegeltafels. De onderwerpen die werden afgebeeld waren onuitputtelijk: ornamenten, ambachten, bloemen, dieren, fabeldieren, mythologische en bijbelse onderwerpen. Behalve het esthetische aspect was een bijkomend voordeel, dat deze wanden educatief (o.a. de verhalen van het Oude en Nieuwe Testament) waren, en bovendien hygiënisch, men kon ze goed schoonhouden. In meerdere plaatsen in Nederland, de bekendste zijn wel Delft, Makkum, Harlingen en Westraven in Utrecht, vindt nu ook nog uitoefening plaats van dit aloude ambacht. Deels voor restauratiedoeleinden maar ook als sieraardewerk.

Vloertegel 14e eeuw, dit type tegel werd ook gebruikt in de Domkerk in Utrecht.

Herinneringen uit Belfeld (3) - Onze vader, geef ons heden...

Sjeng van Corneel van Pau †

Ofschoon er rond 1885 in het dunbevolkte Belfeld zelfs twee bakkers waren die de gewone kleine man van brood voorzagen, waren er veel grote en kleine boeren die zelf hun brood bakten. En zeer zeker zij die een eind van de dorpskern verwijderd woonden. Enige van die oude bakhuisjes stonden er nog rond 1928, onder meer bij 'Aan de Brugh'. Deze boerderij lag tussen de Broekstraat en de Bolenberg in Geloo bij 'Sjengske Dinghs'. Zijn boerderij lag aan de grens met Tegelen, recht tegenover café 'Den Haak'. Bij de boerderij 'Den Bakenbosch' lag eveneens een bakhuisje en nog op meer plaatsen.

In 1880 lag bij mijn vaders huis het bakhuisje vlak langs de gevel aan de Broekstraat. Meestal bakten ze hun brood om de veertien dagen. Men at voornamelijk het zwarte roggebrood. De harde korsten gingen toch allemaal in de heerlijke karnemelksoep. Het wittebrood hield men voor de zon- en feestdagen.

De avond ervoor werd besloten wie er de volgende dag het brood zou bakken. Het bereiden van zwart brood dat van rogge-meel werd gemaakt, was wat het mengen betreft, een behoorlijk zwaar karwei. De deegmachine uit onze jeugd bestond in mijn vaders tijd nog niet. Tijdens onze tijd werd de deegmachine in beweging gebracht door een in het rond lopend paard met oogkleppen op.

De in Tegelen tegenover de kerk wonende

alom bekende bakker en 'Sjroëptrêkker' 'Sjang van Sijck', deed het ook slim. Hij liet een grote hond dit werk doen. Hij had een wiel waarin de hond steeds maar in het rond liep. Zodoende leverde die op zijn manier een bijdrage in het broodmengen. En als hij geen zin had, hing men een stuk worst voor zijn neus waar hij net niet bij kon. Na gedane arbeid was de worst toch zijn loon.

Maar nu weer terug naar mijn ouderlijk huis. De-gene die het bakkerslot trof, begon eerst met zich terdege de voeten te wassen. De teennagels werden geknipt. Daarna moest hij het deeg 'trappen' mengen en kneden en wel met zijn voeten. Hij stond in een houten bak, die men 'broodtrog' noemde. Daarin ging een behoorlijke portie meel, water, wat zout en zuurdesem. In onze jeugd deed men dit met gist. Het deeg mocht vooral niet koud worden tijdens het rijzen. Het werd met schone meelzakken afgedekt.

Als hij hiermee klaar was, was de bakoven reeds op temperatuur. Hij was van binnen met vuurvaste stenen gemetseld, zodat hij een grote hitte kon verdragen. Het vuur werd onderhouden met takkenbossen, meestal met de snel en fel brandende dennetakkenbossen en soms ook berken en eiken. Als de oven voldoende verhit was, werden de laatste dunne houtskool- en asresten eruit geveegd. Daartoe nam men een lange stok waaraan een nat-gemaakte juten zak of dweil bevestigd was. Het as veegde men in een ijzeren ton die voor de oven stond.

De oven straalde een geweldige hitte af. Snel werd het brood naar binnen geschoven. Met een steel waaraan een platte lat zat. Men diende vlug te werk te gaan.

In eerste instantie mocht de oven door de deuropening niet te veel warmte verliezen. Op de tweede plaats was de oven achterin zo heet, dat de plank al gauw schroeivlekken vertoonde. Men stak ze dan ook af en toe in een emmer met schoon water. Waar nodig, deed men dunne smalle deeglatjes tussen de broden. Dit om het aan elkaar plakken van het brood te

Dit type bakhuisjes kwam veel voor in de regio. Dit staat in buurtschap Rijkkel, Beesel.

verhinderen. Die latjes noemde men 'Kantbrood'. Het was voor de dieren. Doch als het vers was rook het overheerlijk en voor ons jeugdigen smaakte het navenant. Wij noemden het 'knaagbrood'.

Als het brood gaar was werd het met diezelfde inschuifplank weer uit de oven gehaald. Men was er dan als de kippen bij met een natte lap of handveger om over de bovenkant van het brood te vegen. Zo verkreeg men de mooi bruin glanzende bovenlaag. De wasem die dan vrijkwam en opsteeg geurde buitengewoon heerlijk. Het was een hongeropwekkende geur. Men rook het tot op de straat.

Zodoende at men in de vorige eeuw overwegend brood dat soms twee weken oud was. Op het laatst zat er wel eens wat schimmel aan. Maar daar werd niet over gemopperd. Men was veel te blij met wat men had. De mensen hadden honger!

Volgens mijn vader waren er paardenknechten die met dat veel lopen langs de karren wel een brood in één keer konden opeten, tot aan de naam van de bakker en dat was tot op de helft. De broden waren toen wel veertig tot vijftig cm lang.

Als op de maandagmorgen in de fabriek om negen uur een boterham gegeten werd en men had nog een witte snede van de zondag overgehouden, hield men die wijselijk met de witte kant naar zich toe. De directeur kwam eens langs en dit ziende zei hij:

"Zo heb jij op maandag nog wittebrood? We zullen daar komende zaterdag aan denken bij het uitbetalen van het loon!"

In deze omgeving werd vroeger alles langwerpig gebakken. Dit in tegenstelling tot bv. in Gronsveld, waar alles plat en rond gebakken werd. Daar noemde men dat 'Eine Plats'.

Iedere bakker had vroeger meestal aan de onderkant van zijn brood zijn eigen naam staan, bv. Arnold Kurstjens A.K., Handerie Maessen H.M., Jac Kessels J.K.

De mensen behandelden het moeizaam verworven dagelijks brood in die tijd nog met respect en eerbied die het verdiende. Mijn tegenwoordige bakker vertelde mij, dat het deeg reeds in de bakkerij met een kruis getekend en gezegend werd.

Een oud gebruik dat totaal verdwenen is in Brabant en Limburg uit de 19e eeuw was het volgende: op haar trouwdag kreeg de jonge bruid van haar moeder zuurdesem mee om het eerste brood voor haar en haar man te kunnen bakken. Telkenmale na het mengen werd een stuk zuurdesem bewaard tot men weer bakte.

Een ander zeer oud gebruik dat sommigen nog tot heden in ere houden, is het inzegenen van het verse brood. Voordat men de eerste korst afsnijdt, maakt men een kruisteken over het brood en zegt: God, zegen alle mensen en dieren die hiervan eten.

Van hot nao haar door 't Zjwaams waordebook (29)

Harie van Buggenum

Een rubriek vol speelsigheden, serieuze zaken, knipoogjes naar het verleden, kortom over van alles wat volgens Waordebookredaksielid Harie van Buggenum niet of niet volledig aan bod is gekomen. Natuurlijk in 't Zjwaams.

De daag vanne waek beginne bienao allemaol mit ein s wen ze es tiedsaanduiding gebroek waere wie **sjmaondjes** sjteesdes enz.. Dit is nag ein euverbliefsel oet de tied det "des maandags" gebroekelik woor. Van 't wäördje des is de s nag euvergebleve.

't Vesjilj tösse eine **boekser** en eine bokser is groot. Eine boekser löp rechop en leet zich

door eine angere houwe sön-ger daobie j te joenkere. Ave-toe hotj dae waal truuk. Eine bokser löp op veer peut, mót zich avetoe èns laote houwe, joenkert daobie j duchtig, mer hotj neet truuk.

Oetkómme is ei waard, wo se alle kenj mit oet kóns. Ei normaal eij kan oetkómme, dao mót waal eers ei tiedje op gebreudj waere. Wilt ein wölleboon oetkómme, den hoof dao neet op gebreudj te waere; die is lever gepaot. Ei book kump oet, mer det wilt eers gedrök zin. Ouch ein som kan oetkómme, en wen 't ein moejjelikke is, mót dao efkes op gebreudj

waere mer, 't blief ein kwestie van tälle. Eine dae mit zie geldj wilt oetkómme mótt ouch tälle. Den zin d'r nag leuges die dök oetkómme, en dao baat weer gei tël-le

aan. Baeter kóns se dao zelf eerlik veur oetkómme. Avetoe kan èns ein veursjpeeling oetkómme songer te tälle, en degene dae mótt oetkómme mit kaarte, dae kan vólsjtaon mit es eerste ein kaart oppe taofel te goje.

Wen eine get **middedoor** brik den haet dae twee hëlft. Det waert ouch zo gezag wen die twee hëlft neet aeve groot zin. Eigelik zin det den gèn hëlft meer,mer sjtökker. Allewel heurs se dök kalle van 'door-midde'. Dao waert 'tzelfde mit bedoeld, allein is det krangsóm.

Heilige zin pas heilige wen ze verklaord waere. Veur dae tied zin die zalig; det is eine rang minder. Óm verklaord te kónne waere, módde die waal aan ei paar eise vóldoon. Zo módde die al jaore dood zin. Wiejer módde die door zo noe en den ei wónjer te doon, ein fenkluup achter zich kriege. Wen die kluup

den get aandrang oetoeffent op die waat bevoeg zin óm te verklaore, den lók det waal. Heilige die se oppe werreld zuus zin van gieps. Wen zónne heilige kepot vèlt, kóns se de sjtökker nag gebroeke óm oppe sjtoep te sjrieve. Avetoe kumps se ouch eine sjienheilige taenge; dae sjient heilig te zin, mer de kans det dae 't later waert, is klein.

Ein **bank** is ein insjtèlling. Dao kóns se die geldj haer bringe wen se det neet drek neudig höbs. Die beware det den. Ein bank is ei gebouw wo zón insjtèlling in gevestig is. De miense die bieje de bank wirke, wirke eigelik inne bank terwiel ze waal oppe bank zitte. Bankwirker zin die aevel neet. Eine daakdèkker kan oppe bank wirke songer bieje de bank te zin. Wen eine aan ein bank wirk den haet dae ei vak geleerd. Dae is bankwirker of dae duit zie werk op ein wirkbank. Allein eine dae bieje ein muibelfebriek wirk, kan aan ein bank wirke en wen d'r ze vaerdig haet drop zitte of ligke.

Ei **sjtök** is ei gedeilte van get waat eers alik woor. Dao zin ouch sjtökker die alik make waat eers kepot woor. Zón sjtökker vinjs se op ein aaj bóks. Den zin d'r onnag sjtökker die van zichzelf al alik zin. Det kump bieje sjökkelaat veur. Eine knappe jóng en ei sjoon maedje waere ouch dök veur sjtök oetge-maak terwiel det die zo alik zin es 't mer hoof.

Ein koe die **graas** vrit, graas. Eine miens dae graas, vrit gei graas mer dae hêlt zich aant kno-tere.

Nieuwe rubriek – Mien eerste Zjwaams

"Behoud, herstel en bescherming van waardevolle cultuurelementen" is een van de doelstellingen van onze vereniging. Ons dialect hoort daar uiteraard ook bij. En dan moet je zorgen dat onze (klein)kinderen daarmee vertrouwd zijn/blijven/raken. Leny Geradts-Simons en Riky Simons-Julicher met respectievelijk als hobby tekenen/schilderen en dialectversjes maken, hebben daarom in navolging van 'Mijn eerste Van Dale voorlees-

woordenboek' het plan opgevat samen te gaan werken aan 'Mien eerste Zjwaams veurlaeswaordeboek'. De eerste versjes en tekeningen zijn al klaar. In Biejeingezeumerd zal telkens één bladzijde gevuld worden met enkele resultaten. De dames vernemen graag van (groot)ouders en andere lezers de reacties van de kleintjes van 2 tot 6 jaar.

Mien eerste Zjwaams - 1

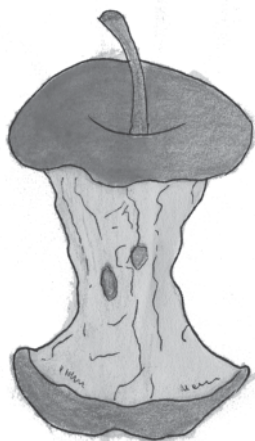
Leny Geraedts - Simons
Riky Simons - Julicher

aafvalle

De appel is vanne
 boum aafgevalle
en Tuurke veel vanne trap;
oma vèlt gaer vief kilo aaf,
mer det geit neet zo rap.

appelekits

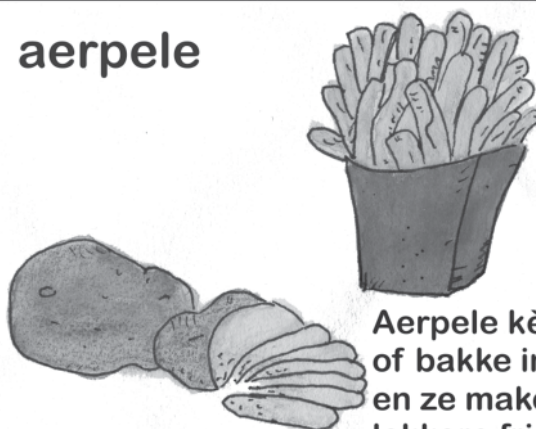
Kiek 'ne appel,
es se 'm its
den kriegs se vanzelf
'n appelekits.

Kóm den moogs se 't 'ns aje,
't kiendje op mienne sjoot.
Doot 't mer heel veurzichtig,
jao, zo duis se 't good.

aje

aerpele

Aerpele kèns se kaoke
of bakke in 'n pan,
en ze make dao ouch
lekkere frietjes van.

aendjes

Wie die aendjes sjnatere
det heurs se mit dien ore.
Zólle veur die aendjes same
mer get mik gaon vore?

Uit de oude doos

In deze Biejeingezeumerd plaatsen we een statiefoto uit 1954 van de Hopsjlokkers met Prins Bert I. De namen zijn reeds bekend bij de redactie.

Achter de tafel zitten, van links naar rechts:

1 Wiel Lucas (†)

2 Pierre Hendrickx (Vorst Hoppius 1e) (†)

3 Bert Thijssen (Prins Bert 1e) (†)

4 Dick Peeters (seremoniemeister) (†)

5 Cor Wijnands (kretser) (†)

Staand van links naar rechts :

1 Wiel Rosbender (†)

2 Piet Simons

3 Sjra Beek (†)

4 Sjeng Schreurs (†)

5 Wiel Coulen (†)

6 Jo Geraedts (Frien) (†)

7 Sjra Hoogmans (†)

8 Piet Geraedts (Graeter Sjang) (†)

9 Wim Hawinkels (†)

10 Nelis Alers (†)

Nieuwe bomen geplant langs kasteelgracht

Jan Geerlings

In het septembernummer van 2013 hebben wij bericht over het kappen van 17 eikenbomen langs de gracht van kasteel Nieuwenbroeck.

Inmiddels zijn er in de laatste week van november nieuwe lindebomen geplant door Niek van Deuzen, groenverzorging uit Beesel.

Aangeplant is de koningslinde (Latijns: *Tilia Pallida*). Deze keuze is door Niek zelf gemaakt om de

volgende reden:

Deze sterke lindesoort is weinig gevoelig voor ziektes en of aantastingen, aangezien de bacterie waardoor de onlangs gerooide eiken aangetast waren altijd in de bodem zal blijven zitten.

Deze linde kan goed tegen de felle zon en is niet gevoelig voor wisselende grondwaterstanden (er is water aan weerszijde van de laan). Er wordt zo ook een verbinding gevormd met de lindebomen langs de Ruys van Splintersingel en dat maakt het tot een mooi geheel.

Deze Koningslindelaan is geplant in het jaar dat Nederland een koning kreeg. Zo hoeft men nooit te vergeten wat voor soort linde er geplant is en in welk jaar dat was.

Kadasterinformatie openbaar

Wiel Luys

Hoe oud is een bepaald woonhuis, boerderij, fabriek etc?

Wij krijgen als heemkundevereniging regelmatig de vraag van bewoners die in een wat ouder huis wonen of we kunnen zeggen hoe oud hun pand is. Als het een monumentaal gebouw is dan is die informatie vaak redelijk bekend. Anders wordt het bij woonhuizen en boerderijen, die nu niet direct op een monumentenlijst staan. Hiertoe is het kadaster een goede bron. Het kadaster beschikt namelijk over een schat aan gegevens van alle kavels en gebouwen in Nederland. Daarvoor hoef je tegenwoordig geen bezoek meer te brengen aan het kadaster of het archief; tenzij je natuurlijk meer informatie boven water wilt krijgen. Het grootste deel van deze informatie is (soms tegen betaling) gewoon voor iedereen beschikbaar. Zo is op de site <http://bagviewer.pdok.nl/index.html> op het jaar nauwkeurig te vinden wanneer een be-

paald pand gebouwd is. Het bestand is wel een demonstratiebestand. Er kunnen dus 'fouten' in zitten. Met name heb ik dat gemerkt als het pand flink verbouwd is. Je kunt je natuurlijk afvragen wat het criterium is. Immers het kan zodanig ingrijpend verbouwd zijn dat je bijna kunt spreken van nieuwbouw. Echter ook dat is historische informatie. Verder is de informatie vóór het begin van het kadaster (1840) niet meer betrouwbaar.

De peildatum van de informatie in het bestand is overigens september 2013. Dus redelijk actueel.

Op basis van deze basisadministratie-adressen en -gebouwen (BAG) is ook een prachtige datavisualisatie gemaakt van de ouderdom van alle gebouwen in Nederland. Per gebouw is met kleur aangegeven hoe oud het is. Gebouwen ouder dan 1900 met een nauwkeurigheid van 50 jaar. Gebouwen na 1900 met een nauwkeurigheid van 10 tot 30 jaar. Zo kun je op basis hiervan zien hoe een dorp of stad zich in de loop der tijd ontwikkeld heeft. Deze informatie is te vinden op de site: dev.citysdk.waag.org/buildings.

Leuk om te bewaren (1)

Soms kom je ze ineens weer tegen: oude documenten, rapporten, getuigschriften, nota's, foto's uit je eigen verleden, die een beeld geven van hoe het vroeger was. Vertederd kijk je er nog eens naar en dan vraag je je af: Wat doe ik er nog mee? Het kunnen ook documenten zijn die bij het opruimen van de bezittingen van een overledene tevoorschijn komen. Het zou toch zonde zijn als die voor altijd zouden verdwijnen. Stap er daarom eens mee naar de Heemkundevereniging. U hoeft ze niet af te geven, maar we kunnen ze inscannen en hebben daarmee wellicht nog jaren materiaal voor deze nieuwe rubriek in Biejeingezeumerd.

In deze uitgave: een getuigschrift smedenbankwerken.

 • GETUIGSCHRIFT •	
HET • BESTUUR • DER • AMBACHTSSCHOOL TE • ROERMOND •	
VERKLAART • DAT <i>J. M. Clerx</i> GEBOREN • TE <i>Swalmen 27 Dec 27</i> DEN • JARIGEN • CURSUS • IN • HET <i>smeden bankwerken</i> MET • VRUCHT • HEEFT • DOORLOOPEN	
DE • VORDERINGEN • IN • ONDERSTAANDE • LEERVAKKEN WAREN • ALS • VOLGT	
PRAKTIJK	HANDTEEKENEN
voldoende	goed
VAKTEEKENEN	THEOR : VAKKEN
voldoende	ruim voldoende
GEDRAG	VLIJT
ruim voldoende	ruim voldoende
DE • DIRECTEUR <i>J. A. J. J. J.</i>	DE • VOORZITTER <i>Th. J. J. J.</i> DE • SECRETARIS <i>Th. J. J. J.</i>
UITGEREIKT : 5 April 1943	